

47. Bátaszék, M6 TO-11 lelőhely
(KÖH 30724)

(Tolna megye) U, Rő

A Bátaszék és Alsónyék határában elterülő, óriási lelőhely a Wosinszky Mór Megyei Múzeum terepbejárásai alapján 720 000 m² kiterjedésű lehet, amelyből közel 288 000 m²-t kutattak meg a különböző ásatási csapatok 2006–2009. között, a beruházással érintett területeken. Az Ásatárs Kft. 114 113 m²-t tárt fel a 10B és a 11. sz. lelőhelyrészekben.

A Szekszárdi-dombság és a Sárköz mocsárvidéke találkozásánál fekvő lelőhelyet a Lajvér medre és Bátaszék–Dombóvár vasútvonal választja szét, az egyes régészeti korszakokban azonban összefüggő élőhelynek-élettérnek számított. A 11. sz. lelőhelyrész a Lajvértől D-re Bátaszék határában található, és az említett vasútvonal szeli át, ahol közel 8,7 hektáron dolgoztunk 2006–2007-ben.

A régészeti feltárást 2009. június 19–30. között végeztük az M6 autópálya nyomvonalán kívül, attól közvetlenül Ny-ra, két helyszínen, a dombóvári vasútvonaltól É-ra és D-re. Az É-i oldalon egyetlen ÉÉK–DDNy-i irányú, hosszabb, D-en négy rövidebb szelvényt alakítottunk ki. Utóbbiak közül kettő közvetlenül a vasútvonal mellett, azzal párhuzamosan, a másik kettő ezektől D-re, az előzőekre merőlegesen helyezkedett el. Összességében kb. 430 m²-t tett ki szelvényeink területe.

Az autópálya nyomvonala több sírcsoportot is érintett az általunk feltárt részekben, de némelyik túlnyúlt a kisajátítási határon, ezért nem volt teljesen vizsgálható. Kutatásunk célja éppen az volt, hogy bizonyos sírcsoportok folytatódó részeit megtaláljuk és dokumentáljuk. Munkánk során sikerült az egyik sírcsoport Ny-i szélét megtalálni, bár néhány sír elszórtan még előfordulhat a szelvényünkön Ny-ra is. (A vasútvonal által elmetszett és bolygatott sírcsoport folytatásában nem tudtunk dolgozni.)

Munkánk során összesen 45 objektumot, ill. jelentőséget figyeltünk meg. Három római kori árokrészleten kívül a többi objektum a késő neolitikus lengyeli kultúrába sorolható. A telepobjektumok között különböző gödrök, cölöphelyek, egy árokszakas és öt nagy kiterjedésű anyaggyűjtőhely került napvilágra. Utóbbiak közül kettő a korábban feltárt objektumok további részlete. Egy ilyen jellegű, kiterjedt objektum részei kerültek elő két szomszédos szelvényben. Egy-egy további szelvényben is voltak anyaggyűjtő gödrök részletei.

Sikerült feltárni 9 temetkezést, amelyek közül a 3775. és 3777. volt egymás közelében az I. szelvényben, a többi pedig a IV. szelvény kiszélesítésében egymástól kisebb-nagyobb távolságra. Megjegyzendő, hogy az ugyanazon szelvényben („csoportban”) lévő sírok tájolása megegyezett, míg a két távoli, a vasút É-i és D-i oldalán lévő szelvényekben lévő sírok tájolása eltért egymástól. (A nagyobb sírszámú csoport esetében ÉK–DNy, a másikban DNy–ÉK.) Az elhunytakat, akik között gyermekek és felnőttek egyaránt voltak, zsugorított pózban temették el. Sírépítményes sír ezúttal nem került elő.

Az egymás mellett lévő, a többihez képest mély sírgödörbe temetett, a mellékletek alapján női és férfisírt kell elsőként bemutatnunk, amelyek a legtöbb mellékletet tartalmazták; a 3880. sz. női sírban hat edényt, a 3779. számúban kovapengéket és kőbaltát, valamint három edényt tártunk fel. A férfisír jól látható folttal jelentkezett, és a „párjával” együtt lekerekített sarkú téglalap alaprajzú. A többi megfigyelhető sírgödör ovális alakú volt. Ahogy a lelőhelyen korábban is megfigyeltük, a sírokat több esetben alig lehetett észrevenni az altalajban, csak a csont vagy a kerámia, esetleg az eredeti sírgödör kisebb, kevert foltja látszott. A 3782. sz. sírt a változatos és viszonylag magas edényszám (4), a 3805. sz. sírt rézgyöngyei miatt emelhetjük ki. A többi temetkezés kevesebb edényt tartalmazott, vagy nem maradt meg melléklete. Az edények között csőtálas és egyszerű kónikus tálas, ovális tálkák, háromrészes csészék, Butmir-edények és háromrészes korsók, puttonyedény szerepeltek.

A sírokból és a telepobjektumokból is az előző években „megszokott” leletanyag került elő, ami alátámasztja egységes időbeli helyzetüket (Lengyel II., lásd 3782. sz. sír Butmir-edénye a hasi törésvonalon behúzott, kannelúraszerű, félköríves vonalkötegekkel).

A lengyeli objektumok és sírok közötti szuperpozícióra (sírt ástak rá árokra vagy gödörre) több példát is találtunk.

A lengyeli sírcsoportok folytatódó részeinek megtalálása mellett a feltárást másik célja a 2006–2007-ben talált római árokrendszer további kutatása volt. Ennek az árokrendszernek három hosszanti árka vált ismertté a nyomvonalban, amelyek É-felé folytatódni látszottak a feltárási határon túl is. A fenti három árok mindegyikének sikerült megtalálni a folytatását. A köztük fennálló párhuzamosság a jelek szerint továbbra is fennállt, feltételezésünk szerint az árkok a Lajvér-patakba torkolltak. Az árkokban 2006–2007-ben is igen kevés leletanyagot találtunk, amit csak szerény mértékben sikerült gyarapítani.

Ásatásunk egyetlen beruházáshoz sem kapcsolódott. A munkát cégünk önerőből, saját pénzből a fenti szakmai célokkal, eredményesen végezte el. A feltárást mellett a teljes feldolgozást, a leletanyag kezelését is vállaltuk. 2008–2009-ben a területet érintő 10/B és 11. sz. lelőhelyen feltárást folytatott a KÖSZ megbízásából a Régészeti Intézet Archeosztráda Kft-je, valamint a KÖSZ régészei közvetlenül. A feltárást költségeit teljes mértékben az Ásatárs Kft. állta. Köszönetet mondunk a Meridián Kft-nek, aki költségmentesen vállalta a feltárást geodéziai munkálatait, valamint a Wosinszky Mór Megyei Múzeumnak.

Munkatársak: Hornok Péter, Somogyi Krisztina régészek; Móricz Róbert, Barta Gábor, Gémesi Tamás technikusok.

GALLINA ZSOLT